

Toespraak van Anouchka van Miltenburg, Voorzitter van de Tweede Kamer, bij de bijeenkomst van de ‘Stichting Herdenking 15 augustus 1945’, op 14 augustus 2014 in de Tweede Kamer

Er zijn momenten die nooit uit onze geschiedenisboeken zullen verdwijnen. Zo dwongen de geallieerden het Duitse leger op 5 mei 1945 tot capituleren. Na vijf jaar van oorlog en onderdrukking was Nederland weer een vrij land. De vreugde was overweldigend. Wat een helden waren die Amerikanen, Canadezen, Britten en Polen!

In Nederlands-Indië nam de geschiedenis een andere loop. Daar duurde het tot 15 augustus totdat Japan zich overgaf, morgen precies 69 jaar geleden. Maar van vrede was dáár geen sprake. Slechts twee dagen later besloot een groep invloedrijke Indonesiërs om Indonesië onafhankelijk te verklaren. De wapens waren nauwelijks neergelegd, of ze werden alweer opgepakt.

De strijd die volgde was diffuus. De Britten wilden de orde herstellen. Vrijheidsstrijders stonden lijnrecht tegenover het traditionele gezag. En daartussen waren er al die onschuldige burgers, die net als tijdens de bezetting kort daarvoor alleen maar hun gezin wilden beschermen. “Nederland stond aan de verkeerde kant van de geschiedenis”, zei Ben Bot er in 2005 als minister van Buitenlandse Zaken over. Want de Nederlandse politiek was destijds duidelijk in haar oordeel: de koloniale macht moest – koste wat kost – worden hersteld. Voor militairen van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) betekende dit dat ze opnieuw moesten vechten. Veel van hen waren eerder krijgsgevangen genomen en verspreid over kampen waar er te weinig ruimte, water en eten was.

Ze waren verzwakt of zelfs ziek. Vaak wisten ze niet waar hun familie gebleven was. Ook vanuit Nederland werden er meer dan 100.000 Nederlandse militairen – veel van hen dienstplichtig – naar Nederlands-Indië gestuurd, met de Tweede Wereldoorlog nog zo vers in het geheugen. Er was geen tijd om het verdriet te verwerken of om op te bouwen wat kapot was gemaakt.

De onafhankelijkheidsstrijd zou vier jaar duren. Pas na grote druk van de Verenigde Staten en de Verenigde Naties, besloot Nederland de Republiek Indonesië te erkennen, en kwam er eindelijk een einde aan de oorlog, zeven jaar nadat Japan de eilandengroep binnenviel.

Vandaag herdenken wij deze geschiedenis, zoals ieder jaar, bij de Indische herdenkingsplaquette. We staan stil bij de capitulatie van Japan en bij alle slachtoffers van de onderdrukking tijdens de bezetting van Japan in voormalig Nederlands-Indië. Maar ook bij de nasleep van de Tweede Wereldoorlog dáár. Het doet me goed om te zien dat er ook dit jaar weer zoveel belangstelling is. Ik wil in het bijzonder de veteranen en nabestaanden welkom heten, hier op de plek waar de plaquette naar mijn idee ook hóórt. De Tweede Kamer is de plaats waar wordt gedebatteerd en besloten over de uitzending van militairen. En samen met de Erelijst voor Gevallenen herinnert de Indië-plaquette ons iedere dag aan de betekenis van zo'n besluit. Het gaat hier om het leven van mensen, die we vragen om hun leven in de waagschaal te stellen voor de vrijheid en veiligheid van anderen.

Ik vertel u er zo uitgebreid over, omdat het contrast zo groot is. Ónze bevrijders werden in 1945 letterlijk op het schild gehesen, en militairen die tegenwoordig worden uitgezonden kunnen rekenen op onze onvoorwaardelijke waardering en het grootste respect. Voor de militairen die streden in Nederlands-Indië was dat anders. Over hun inzet bij de verdediging van het Nederlands Koninkrijk in de Tweede Wereldoorlog wordt niet zo vaak gesproken. Zij worden vooral gezien als onderdrukkers, als verliezers en soms zelfs ook als oorlogsmisdadigers, en ze hebben zich in de loop der jaren steeds opnieuw moeten verdedigen. Ja, ze stonden “aan de verkeerde kant van de geschiedenis”, maar de meesten van hen hebben naar eer en geweten gestreden... hebben hun land zo trouw en goed als ze konden gediend.

Toch zijn de veteranen die ik er over heb gesproken niet verbitterd. Wel vertelde iemand me dat het lange tijd moeilijk is geweest, om niet over je belevenissen en gevoelens te kunnen praten. Ieder gesprek erover riep controverse op. Gelukkig is er met de jaren ook de erkenning gekomen... hebben we beseft hoe moeilijk het moet zijn geweest. Voor de militairen die bij thuiskomst ‘iets uit te leggen’ hadden, maar ook voor de mensen in het verzet en de 300.000 Nederlandse staatsburgers die ná 1949 gedwongen werden om Indonesië te ontvluchten, naar een land waar het koud was, waar ze geen familie hadden en de gewoontes en gebruiken niet kenden. In 1980 werd daarom de ‘Stichting Herdenking 15 augustus 1945’ opgericht, met als doel de gebeurtenissen jaarlijks te herdenken. In 1985 volgde deze plaquette, en in 1988 werd er met het Indisch monument aan de Prof. Teldersweg opnieuw een plek gecreëerd voor alle nabestaanden. ‘Het besef uit Indië te komen’, het thema van de herdenking dit jaar, zal altijd voelbaar blijven.

Dames en heren,

Er zijn momenten die niet uit onze geschiedenisboeken zullen verdwijnen. Iedereen die vandaag aanwezig is, is direct of indirect onderdeel geweest van zo'n moment. En ieder van u gedenkt vandaag z'n eigen verhaal. Als we de boeken erop naslaan, zien we dat de geschiedenis van Indonesië zwaar en beladen is. Maar wat ook een plek in die boeken verdient, is dat alle militairen en burgers die zich in Nederlands-Indië hebben ingezet, dat deden omdat de politiek dat van hen vroeg. En daarvoor verdienen ze onze onvoorwaardelijke waardering en het grootste respect.